

5. Панасюк А.М. Навчальний стрес та чинники його виникнення /А.М. Панасюк // Актуальні проблеми психології, 2005, Т.1, 4.14 с.
6. Соціально-психологічна профілактика стресів та стресових розладів у учнів та студентів /За ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка.-К.: Ніка-Центр, 2007.-164 с.
7. Ронгинская Т.И. Профілактика стресса в студенческой бреде/Т.И. Ронгинская // «Ананьевские чтения-2001». — СПб, 2001.

В статье осуществлен теоретический анализ понятий «психическое здоровье», «стресс в обучении», «экзаменационный стресс», «страх перед экзаменами», психопрофилактика

Ключевые слова: *психическое здоровье, учебный стресс, экзаменационный стресс, страх перед экзаменами, психопрофилактика*

In this paper the theoretical analysis of the concepts of "mental health", "stress", "stress training", "exam stress", "anxiety before exams."

Key words: *mental health, academic stress, exam stress, fear of exams, psychological prophylaxis.*

УДК 159.9:316.61

В.В. Горбунова

ПРОГНОСТИЧНА ЙМОВІРНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ПРОСТОРІ КОМАНДНИХ ВЗАЄМИН

У статті аналізується проблема прогностичної ймовірності психологічного аналізу в стосунку командного розвитку. Описуються можливості та окреслюються межі психологічного прогнозу в контексті ціннісно-рольової феноменології командної інтерації.

Ключові слова: *психологічний прогноз, міжсуб'єктна інтерація, ціннісно-рольова феноменологія взаємин, тенденції командного розвитку*

Постановка проблеми. Проблема прогностичності психологічного аналізу – складна і дискусійна. Унікальність та неповторність кожної людини, відсутність універсалій у розвитку особистості та тому, як вона вибудовує взаємини, діагностичні похибки, суб'єктивність інтерпретацій, зміни досліджуваних явищ в ході їх аналізу – є головними аргументами щодо обмежень психологічного прогнозу. Навіть експериментальна психологія, в який культивується прагнення до валідизації дослідницьких процедур, не має прикладів безартефактних у своїх висновках польових експериментів. Однак, прогнозування розвитку досліджуваних явищ – є однією з основних функцій науки і психологія також прагне до її реалізації. Особливо це стосується прикладної проблематики, такої, що активно розробляється поза межами фундаменталістики, входить до сфери, так званих, психологічних послуг.

Зокрема, йдеться про теорію та практику формування і розвитку команд. За

замовчуванням приймається той факт, що командотворчі заходи, мають базуватися на певних прогностичних параметрах, врахування яких, при створенні нових та розвитку діючих команд, – сприятиме їх успішності та продуктивності. За активного практичного впровадження командотворчих технологій, їх експлуатації, передусім, на ринку бізнес послуг, зокрема консалтинговими компаніями та тренінг-центрами, – маємо ряд ризиків, зв'язаних зокрема із відсутністю належного теоретичного обґрунтування цих технологій, а також емпіричного вивчення феноменів, що беруться в них за основу. В результаті – ставиться під сумнів ефективність психологічного прогнозу, що й без того є спірною.

В такий спосіб, проблема прогностичної ймовірності психологічного аналізу в контексті командного розвитку, потребує своєї розробки, зокрема у напрямку прогностичних меж, а також теоретичного обґрунтування та моделювання феноменології, що береться за предиктивну основу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчаючи можливості психологічного прогнозу у стосунку людського розвитку, Л.С. Виготський, вказував на те, що його основна задача – зрозуміти "внутрішню логіку саморуху процесу розвитку, що на основі минулого і теперішнього накреслює шлях розвитку при всіх інших умовах, що лишилися константними" [1, с. 320]. Вказівкою на обмеження є, власне, згадки про "накреслення шляху" і "константність умов", адже принципово важливим у психологічних передбаченнях є рефлексія їхньої ймовірності, зокрема, і через нестабільність життєвих умов.

У традиціях постнекласичної психології проблема прогнозу втрачає свої позиції з огляду на розуміння особистості як такої, що перманентно змінюється і змінює власне життя та стосунки. Так, у працях К. Джержена знаходимо критику, подекуди гостру, подекуди іронічну, ідеалів класичної психології: "Припускається, що зі зростанням вмінь прогнозувати і контролювати людську поведінку можна буде створювати такі програми, що зможуть змінювати і виправляти індивіда. За допомогою соціальної інженерії правильні особистості можна буде виготовляти як автомобільні двигуни" [13, с. 2]. На авторську думку прогноз – не є основною функцією психологічної науки, оскільки його закони не діють для сучасного посмодерного світу та людей, що його творять: "Ми стикаємося зі більшою кількістю думок, цінностей, людей і способів життя, ніж будь-яка інша генерація в історії; кількість наших стосунів швидко росте і їх варіанти нечисленні..." [13, с.3].

Обмеження прогностичності психологічного аналізу А.В. Юревич аналізує в контексті "методологічних комплексів" психології у порівнянні з класичними природничими науками [12]. Так, позірні тривіальність законів; наявність виключень, умов дії, діапазону придатності; а також неможливість підведення психологічних феноменів під один закон, – все це на думку автора вносить певні обмеження в психологічний прогноз, але не означає методологічну неспроможність. Справа в тому, що людина та суспільство як об'єкти аналізу – "...найскладніші та мають високу, подекуди необмежену ступінь свободи" [12,

с. 9]. Дослідник підтримує неklasичний науковий світогляд, так посилаючись на ідеї К. Поппера та В.С. Стьопіна, він стверджує, що світ – "...це не каузальна машина, в ньому домінують не суворо каузальні зв'язки, а загальні тяжіння..." [12, с. 12]. Аналіз цих тяжінь, на авторську думку є важливим і нехтувати їм наука не має. Від дослідників вимагається толерантність до невизначеності та послаблення монофеноменологізації каузальності, за якої детермінація явищ зводиться лише до одного з рівнів, прив'язується до обмеженого кола феноменів.

"Позбавитись відчуття провини" через межі психологічного прогнозу закликають і Л. Росс та Р. Нісбетт: "Обмеження вказують лише на те, що існують межі наших можливостей..." [9, с. 57]. Автори також зауважують, що в повсякденному житті, за усієї його полідетермінації люди діють, все ж таки в обмеженому колі ситуацій, що повторюються. А отже не варто послуговуватись теорією відносності Ейнштейна, коли досить ньютонівської, а подекуди, навіть, аристотилевської логіки, – метафоризують вони.

Близький спосіб депроблематизації ідей постнекласичної науки щодо перманентності людських змін і, як наслідок, неможливості психологічного прогнозу, знаходимо і у Д.О. Леонтєва, який зауважує, що за відсутності особистісних зламів і криз, людська поведінка принципово передбачувана за врахування всіх необхідних факторів [8].

В такий спосіб знімаються питання щодо неможливості психологічного прогнозу і вводяться зауваження щодо його меж, методологічна рефлексія яких є обов'язковою та необхідною у розробці будь-якої проблематики.

Наша стаття *ставить на меті* окреслення прогностичних меж психологічного аналізу командного розвитку в контексті ціннісно-рольової феноменології міжособистісних взаємин учасників команди.

Виклад основного матеріалу. Відстежимо фокусування проблеми на питаннях прогностичності командного розвитку з авторського розуміння командної інтеракції як своєрідної співтворчості усіх членів команди, що розгортається у суб'єктній інтерпросторовості, за якої виникає цілий ряд феноменів, зв'язаних із відмінностями у ціннісності взаємин для різних людей та, власне, з їх рольовою сумісністю чи відхиленнями від такої.

Міркуючи про стабільність та гармонійність системи міжособистісних стосунків Т. Шибутані пише про потребу взаємного доповнення, називаючи стосунки, в яких вона реалізована кон'юнктивними, в яких ні – диз'юнктивними [10]. Цю ж математичну алегорію автор використовує і для опису людських почуттів, вказуючи на неоднозначність феноменів. Так задля стабільності взаємин не обов'язково одому бути агресивним владолюбцем, а іншому улесливим героешанувальником: "Двоє агресивних і владолюбних людей можуть бути зв'язані конвенційними нормами – тоді вони встановлюють *modus vivendi*..." [10, с. 304]. В цьому прикладі йдеться про відмінності в суб'єктивному переживанні взаємин та їх рольовій презентації, в інших навпаки вказується на співзвучність почуттів та поведінки, в третіх – на частковий дисонанс. В кожному разі наголошується на індивідуальній зумовленості реакцій: "Сором'язливість і боязкість... може викликати

зарозумілість в одних і симпатію в інших. Агресивні дії зазвичай викликають ворожість, але є люди, що відповідають на них покірною і слухняністю".

Якщо взяти в центр аналізу тезу про те, що в своїй рольовій поведінці людина оприявнює власні цінності, – то командна інтеракція представляється у своєрідній подвійності – інтерпретаційно-ціннісній та презентаційно-рольовій площинах. Така інтерпретація дозволяє поглибити розуміння спостережень Т. Шибутані в тому сенсі, що феномени міжособистісних взаємин не можуть вивчатися окремо, у своїй ціннісній або рольовій складовій. Перманентна циклічна імплікація між суб'єктивним осмисленням взаємин, втіленим у їх імпліцитних теоріях та інтерсуб'єктивним творенням через рольову, поведінкову презентацію – вимагає реконструкції інтеракційних феноменів і двоскладовості – ціннісного змісту та рольовій презентації (Рис. 1). До того ж диз'юнктивними чи кон'юнктивними можуть бути не стільки самі взаємини – скільки людські цінності, що у своїй змістовій та афективній складовій є інтерпретаційною основою взаємин.

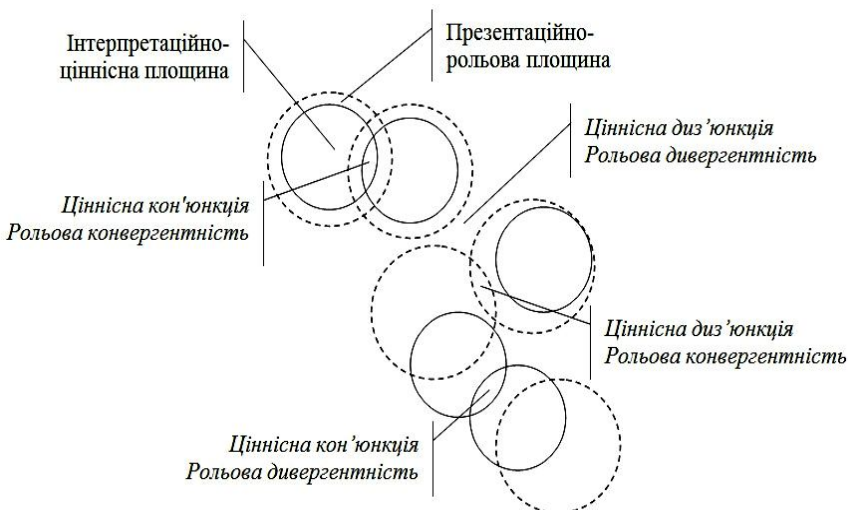

Рис. 1. Ціннісно-рольові феномени командної інтеракції

У теорії особистісних конструктів Дж. Келлі специфіка ціннісної спільності відображена в основному постулаті (життя людини обумовлено тим, як вона сприймає, інтерпретує та прогнозує події) та трьох базових висновків із нього про індивідуальне і соціальне в змісті конструктів: кожна людина має неповторну систему конструктів; системи конструктів окремих людей схожі настільки, наскільки схожий життєвий досвід цих людей; одна людина розуміє іншу настільки, наскільки вона розуміє конструкти цієї людини [5]. Отже, попри те, що простір командних взаємин неповторний для кожного, можна говорити про певні площини ціннісного перетину, інакше, інтерпретаційно-

ціннісну кон'юнкцію (втім, як і диз'юнкцію) – умовні зони ціннісної близькості / віддаленості просторів командної інтеракції її учасників, зумовлені близькістю / віддаленістю досвідною.

Аналізуючи суб'єктивну семантику спілкування Є.Л. Доценко пише про міжособистісний семантичний простір, що виникає в ході “зустрічі двох суб'єктивних світів, двох (міфо)семантичних систем на базі параметрів конкретної ситуації взаємодії [4, с. 11]. Свої дослідження феноменології семантичного простору автор вибудовує на основі аналізу імпліцитних теорій міжособистісних стосунків. В контексті системного підходу до проблем командотворення видається перспективною реконструкція простору командної інтеракції у його ціннісно-рольових характеристиках, адже суб'єктивна семантична інтерпретація вербальних комунікацій іншого базується саме на ціннісних переконаннях, до того ж командні взаємини, це не лише вербальний обмін, а й поведінково-рольова, вчинкова взаємодія.

За виразом М.Г. Ярошевського будь-який колективний суб'єкт творчості є ролевим ансамблем [11]. Якщо провадити паралелі з архітектурним чи, наприклад, художнім ансамблем, де елементи є відносно статичними – то в дослідженні можна зупинитись на ціннісній кон'юнкції членів команди. Однак реальна командна взаємодія є перманентно діючою і аналіз ціннісного змісту міжособистісних ролей не дасть повної картини взаємин у їх динаміці. Тож, окрім ціннісної близькості варто аналізувати й особливості рольових поведінкових моделей у їх взаємодоповненості, комплементарності.

Продуктивною в аналізі рольової конвергентності / дивергентності видається трикомпонентна модель рольової взаємодії П.П. Горностая [3]. Виділення трьох складових у структурі міжособистісної взаємодії (рольові очікування, рольова поведінка, рольова Я-концепція) по-перше, співзвучне із нашими міркуваннями щодо особистісної (ціннісної) детермінації рольової поведінки, а по-друге дає пояснення ситуаціям, коли ціннісна конгруентність не супроводжується рольовою комплементарністю і навпаки. Так, автор пише про різні точки зору в аналізі рольових очікувань: об'єктивну, як реальні ціннісні вимоги інших, та суб'єктивну, як уявлення особистості про те, що важливо та цінно для інших у взаєминах. За ціннісної кон'юнкції просторів командної інтеракції, а також відповідності, конгруентності рольових очікувань в їх об'єктивній та суб'єктивній представленості та, звісно, за умови рольової компетентності (як здатності адекватного вираження ціннісного змісту свідомості в рольовій поведінці) – матимемо рольову конвергентність. Якщо ж, навіть за умови ціннісної кон'юнкції просторів командної інтеракції, суб'єктивні уявлення про рольові очікування інших не відповідають таким в реальності – є суттєвий ризик рольової дивергентності, принаймні часткової. Якщо ж ціннісні уявлення про командну інтеракцію диз'юнктивні, але є конгруєнція суб'єктивних уявлень та реальних рольових очікувань – цілком можлива рольова конвергентність. Розглянуті та інші варіанти у поєднанні ціннісної кон'юнкції / рольової конвергенції – є основою для цілого спектру ціннісно-рольових феноменів командної інтеракції, що лежать в основі її гармонійного або дисгармонійного, обтяженого конфліктами, розвитку.

У статті С. ДеРуе та Ф. Моргесона описуються результати аналізу особистісно-командної та особистісно-рольової відповідності [14]. Перша, як конгруентність між командними та особистісними цінностями зв'язується з загальною ефективністю команд, друга, як відповідність індивідуальних характеристик командним ролям, – корелює з індивідуальною задоволеністю працею, особистісним зростанням та, власне, продуктивністю. Враховуючи, що командні цінності творять власне учасники, – то саме аналіз ціннісної кон'юнкції їх життєвих світів, зокрема ціннісної основи імпліцитних теорій командної інтеракції; а також дослідження сумісності ціннісно-рольових моделей командних взаємин – є кроком у площину психологічного прогнозу.

В такий спосіб ціннісно-рольова феноменологія, реконструйована в ході емпіричного дослідження може стати ключем не лише для розуміння процесів командної взаємодії, а й відправною точкою командотворення, у сенсі накреслення перспектив командного розвитку.

Отже, описуючи прогностичні можливості психологічного аналізу командних взаємин зробимо похибки на відносну соціально-культурну та особистісну сталість. Сучасний світ, через швидкість розповсюдження та відкритості інформації і справді є мінливим та малопередбачуваним, але, попри усю нестабільність існують певні тенденції (політичні, соціально-економічні, культурні, освітні), які можна провістити за рахунок повільності, перш за все, соціальної машинерії. І саме ця повільність є базисом певної стабільності (або її відчуття), яке дозволяє особистості використовувати адаптаційні ресурси, спиратися на минулий досвід для розв'язання задач теперішнього, планувати майбутнє з урахуванням його наслідків.

Звісно говорити про стовідсотковість прогнозу, як і стверджувати його моноваріантність та стабільність у часі – неможливо. Через згадані вище, а також й інші обмеження у психологічній науці використовуються поняття "статистичного", "ймовірнісного", "умовно-варіантного" прогнозів. Йдеться про аналіз потенцій та тенденцій розвитку особистості, які В.О. Ганзен пропонує вивчати лише в комплексі, оскільки перші як, можливості розвитку у сукупності задатків, вмінь та здібностей, визначаються другими – варіантними напрямками розвитку, зв'язаними з інтересами, прагненнями, мотивами, цінностями, переконаннями, власне, тими орієнтирами, маяками життєвого світу особистості, що набуваються, вибудовуються, творяться нею самою протягом життя [2].

Так, В.Є. Ключко розвиває методологію транспективного аналізу як методу, зорієнтованого на аналіз тенденцій розвитку самоорганізованих систем, якими власне і є людина та людські спільності. В авторській логіці життєвий світ людини у його часовій транспективі – це ціннісно-сміслові поле її можливостей [6]. Змісти ж свідомості є тим, "... в чому становлення людини заявляє про себе найголосніше..." [6, С. 36]. Дослідник наголошує, що транспективний аналіз – це дослідження перетворень поліваріантного майбутнього в моноваріантне минуле, що невідривно зв'язаний із перетворенням поліможливісного середовища у життєвий простір власного

становлення. Що ж до дослідницьких зрізів, зокрема змісту свідомості, то вони – "...необхідні для виявлення тенденцій становлення – як потенцій, що формуються в русі, і в ньому ж знаходять силу на своє здійснення" [6, С. 42].

В такий спосіб, аналіз змістів свідомості є шляхом до розуміння того, як осмислюється дійсність, які взаємини і чому стають значимими, цінними, а отже – і шляхом прогнозування, нехай і обмеженого рамками відносно соціально-культурної й особистісної сталості. При цьому проблема прогнозу командного розвитку ускладнюється "поліпросторовістю" міжсуб'єктної інтеракції, адже одна справа – спроби передбачення особистісного розвитку, інша – розвитку взаємин.

Один із варіантів ймовірного аналізу групового життя належить К. Левіну, його основна ідея – вивчення суб'єктивних (сприйняття) та об'єктивних (поведінка) елементів соціального поля у їхньому взаємозв'язку. Процедура налічує три кроки: аналіз життєвого простору кожного учасника; аналіз реальної групової поведінки; прогноз змін у життєвому просторі учасників [7]. З третього кроку можна продовжувати передбачення, міркуючи, яку це викличе поведінку та подальші зміни психологічної ситуації. К. Левін наголошує: "Основний інструмент аналізу групового життя – представлення групи і її оточення в якості "соціального поля" [77, С. 341].

В нашій концептуалізації соціальне поле як інтерпросторовість командних взаємин розгортається у взаємозв'язку інтерпретаційно-ціннісної та презентаційно-рольової площин (рис. 1). Основою для передбачення тенденцій командного розвитку в межах авторського підходу – є ціннісно-рольові феномени командної інтеракції.

Ціннісна близькість або віддаленість у розумінні та інтерпретації подій, оцінках людських вчинків, визначенні належного чи недопустимого у спілкуванні та праці, а також складність та багатомірність у сприйнятті членів команди, їхньої рольової поведінки – визначається на базі аналізу імпліцитних теорій командних взаємин. Спільне та відмінне у світо- та командосприйнятті – є ключем до передбачення порозуміння чи його відсутності у майбутньому, змістові розбіжності – для виокремлення кутніх каменів непорозумінь; ціннісний консонанс – для передбачення зон розвитку у взаєминах, шляхів подолання можливих конфліктів. Ціннісно-рольова складність також свідчитиме на користь гармонійного розвитку взаємин, зокрема рефлексії полімотивованості людських вчинків, відсутності штампованості та категоричності у сприйманні колег.

Разом з тим ціннісно-рольові дисгармонії, які розуміються в контексті неможливості адекватної презентації ціннісного змісту свідомості, навіть за значної ціннісної кон'юнкції – не сприятимуть розвитку взаємин і навпаки ціннісно-рольова компетентність – є предиктором щодо продуктивного розв'язання проблем спілкування та взаємин в команді. Саме вона лежить в основі конвергентної, взаємодоповнювальної рольової поведінки, що на відміну від дивергентної, – теж сприятиме командному розвитку. Важливою видається і близькість у центрованості поведінкових моделей на підтримці взаємин чи їх орієнтації на результат спільної праці. Дисонанс у цій сфері –

також є ознакою можливих ускладнень на шляху командного розвитку.

Підсумок. Звісно, прогноз командного розвитку має нежорсткий тенденційний характер, зумовлений рефлексією особистісного саморозвитку кожного з учасників команди, а також перманентністю інтерсуб'єктного творення взаємин у ній. До того ж він має супроводжуватись рекомендаціями щодо організації взаємин та праці, включення у активну взаємодію одних членів команди та особливостей налагодження спілкування між іншими.

Література

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений : В 6-ти т. / Лев Семенович Выготский ; Гл. ред. А. В. Запорожец. – Т. 5. Основы дефектологии. – М. : Педагогика, 1983. – 369 с.
2. Ганзен В.А. Системные описания в психологии / В.А. Ганзен. – Л.: Изд-во. Ленингр. ун-та, 1984. – 176 с.
3. Горноста́й П.П. Личность и роль: ролевой подход в социальной психологии личности : монографія / П.П. Горноста́й. – К. : Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
4. Доценко Е.Л. Семантика межличностного общения : автореф. дис. на соискание науч. степени докт. психол. наук: спец. 19.00.11 "Психология личности" / Евгений Леонидович Доценко; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2000. – 41 с.
5. Келли Дж. Теория личности : психология личных конструктов / Джордж А. Келли ; пер. с англ. и науч. ред. А.А. Алексеева. – СПб : Речь, 2000. – 249 с.
6. Ключко В.Е. Самоорганизация в психологических системах: проблемы становления ментального пространства личности / Виталий Евгеньевич Ключко; Федеральное агентство по образованию, Томский гос. ун-т. – Томск: РИО ТГУ, 2005. – 172 с.
7. Левин К. Динамическая психология : Избр. тр. / Курт Левин ; Под общ. ред. Д.А. Леонтьева и Е.Ю. Патяевой. – М. : Смысл, 2001. – 572 с.
8. Леонтьев Д.А. Неклассический вектор в современной психологии / Д.А. Леонтьев // Постнеклассическая психология. – 2005.– № 1. – С. 51-72.
9. Росс Л. Человек и ситуация. Уроки соц. психологии / Ли Росс, Ричард Нисбетт ; Пер. с англ. В.В. Румынского. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 429 с.
10. Шибутани Т. Социальная психология / Тамотсу Шибутани ; [Пер с англ. В.Б. Ольшанского]. – М. : АСТ ; Ростов н/Д : Феникс, 1999. – 538 с.
11. Ярошевский М.Г. Социально-психологические аспекты руководства научным коллективом // Проблемы руководства научным коллективом / М.Г. Ярошевский, С.Г. Кара-Мурза, В.П. Карцев [и др.]; Отв. ред. М.Г. Ярошевский. – М. : Наука, 1982. – С. 13-49.
12. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологии / А.В. Юревич // Вопросы психологии. – 2001. – №5. – С. 3-18.
13. Gergen K.J. The decline and fall of personality / Kenneth J. Gergen // Psychology Today. – 1992. – Vol. 25(6). – pp. 59-63.
14. DeRue D.S. Stability and change in person-team and person-role fit over

time: The effects of growth satisfaction, performance, and general self-efficacy / Scott D. DeRue, Frederick P. Morgeson // Journal of Applied Psychology. – 2007. – Vol. 92. – pp. 1242-1253.

Прогностическая вероятность психологического анализа в пространстве командного взаимодействия.

В статье анализируется проблема прогностической вероятности психологического анализа в отношении командного развития. Описываются возможности и устанавливаются границы психологического прогноза в контексте ценностно-ролевой феноменологии командной интеракции.

Ключевые слова: психологический прогноз, тенденции командного развития, межсубъектная интеракция, ценностно-ролевая феноменология взаимоотношений.

The predictive probability of psychological analysis in the space of team interaction.

The problem of predictive probability of psychological analysis of development is analyzed in this article. The capabilities and limits of psychological prediction in the context of the value-role phenomenology of team interaction are described.

Key words: psychological prediction, tendencies of development of the team, interpersonal interaction, value-role phenomenology of relationships.

УДК 159.9

А.М. Грись

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ ІЗ СОЦІАЛЬНО ДЕЗАДАПТОВАНИМИ НЕПОВНОЛІТНИМИ

У статті розглядаються компетенції майбутніх психологів необхідні для успішної роботи із соціально дезадаптованими неповнолітніми. Виділено компоненти готовності: мотиваційний – бажання допомагати, альтруїзм, гуманність, духовність; когнітивний компонент – знання психологічних особливостей дезадаптованих, чинників та показників дезадаптації, рефлексивний компонент: самопізнання, самовдосконалення; операційний компонент: методи, психотехніки та підходи до роботи; особистісні якості: емоційний та соціальний інтелект, адаптивність.

Ключові слова: компетенції, компетентність, компоненти компетентності, дезадаптовані неповнолітні, особистісні якості, професійна діяльність.

Актуальність дослідження. Проблема компетентності є міждисциплінарною і досліджується не лише у психології, а й у філософії, соціології, педагогіці та психолінгвістиці. Так, у філософському контексті одні автори співвідносять поняття «компетентність» з поняттям «культура спеціаліста», розуміючи її як рівень і якість володіння професійними вміннями та навичками. Інші